

RECENZJE

KARDYNAŁ ANGELO SCOLA: Osoba ludzka. Antropologia teologiczna, Pallottinum, Poznań 2005, ss. 416.

W serii „PODRĘCZNIKI TEOLOGII KATOLICKIEJ” (AMATECA) ukazała się książka, której twórcami są: Kardynał Angelo Scola (Patriarcha Wenecji), Gilfredo Marengo i Javier Prades López. Polskiego przekładu tego podręcznika dokonał ks. Lucjan Balter SAC, którego autorstwa jest również opracowanie całości. Jest to kolejne dzieło o numerze 15 w tej serii. Wstępem do lektury tej pozycji jest *Przedmowa*, z której Czytelnik dowiaduje się, że wzięt do ręki podręcznik, ujmujący w sposób syntetyczny *istotne treści rozłożonego niegdyś na kilka lat nauczania Antropologii teologicznej, realizowanego przez jego autorów głównie na kursach podstawowych i licencjackich, prowadzonych w Instytucie Jana Pawła II (przy Papieskim Uniwersytecie Laterańskim w Rzymie) w ramach studiów nad małżeństwem i rodziną* (s. 7). Autorzy podają także ważną informację, która posiada dwie cechy charakterystyczne. Na pierwszym miejscu Twórcy podręcznika podkreślają, że ta pozycja zrodziła się z wykładów i ma być pomocą w nauczaniu, dlatego przedstawia uporządkowane podstawowe zagadnienia programu akademickiego, bez zajmowania się treścią i metodami typowymi dla monografii naukowej i publikacji krytycznej (s. 7). O wiele ważniejszą dla Czytelnika wydaje się być druga uwaga Mistrzów pióra, według których podejmowane tematy tworzą systematycznie opracowaną antropologię teologiczną, której siła wypływa z *napięcia związanego z ich połączenia z istotnymi elementami refleksji chrystologicznej i trynitarnej* (s. 8).

Zaopatrzone w takie narzędzia krytycznej refleksji, Czytelnik może sięgnąć na koniec książki, gdzie znajduje się *Spis treści*. Z lektury tego skrótego przewodnika, po meritum recenzowanej dysertacji, Odbiorca uzyskuje informacje, które uczynią z niego albo uważnego „studenta”, albo jedynie biernego „słuchacza”.

Treść została podzielona na trzy części. Pierwszy człon dotyczy zagadnień wstępnych, odnoszących się antropologii teologicznej

jako wydzielonej dziedziny naukowej. Z tej racji Czytelnika może zmylić tytuł pierwszego rozdziału: *Podstawy teologicznej refleksji nad człowiekiem*. Jest to bowiem jedynie historia i perspektywa metodologiczna tego obszaru teologii, o czym informuje wstęp do tej części (s. 11), a teologia znajduje się w dalszych segmentach.

Właściwy wykład antropologii teologicznej zaczyna się w części drugiej. Poczynając od szerokiej panoramy teologicznej stworczego aktu Boga Trójjedynego (część II, rozdział II), prowadzona refleksja zmierza do ukazania człowieka stworzonego *na obraz i podobieństwo* Boga w Jezusie Chrystusie (rozdział III). Lektura tych treści teologicznych domaga się uważnego zapoznania się z *Dodatkami*. W rozdziale drugim jest to zagadnienie dotyczące relacjonowania stworzenia w naukach przyrodniczych, a w rozdziale trzecim w *Dodatku* przeanalizowany został teologiczny problem nadprzyrodzoneości. Te z pozoru dalekie od siebie tematy w antropologii teologicznej zostają postawione wobec konieczności prowadzenia „dialogu i wymiany”. Człowiek bowiem łączy w sobie stworzoną materię i stworzoną duchowość. Jedna i druga mogą być badane naukowo: przez nauki świeckie poznajemy bogactwo natury ziemskiej człowieka; dzięki teologii poznajemy duchowość duszy ludzkiej. W części trzeciej pojawia się natomiast problematyka „drogi”, jaką przebyli pierwsi ludzie: od doskonałego stanu pierwotnej świętości do grzechu pierworodnego (część III, rozdział IV). Te zagadnienia stanowią wprowadzenie do refleksji teologicznej nad chrześcijańską „sprawiedliwością” (rozdział V).

Odwołując się do podstawowego rejestru zagadnień antropologicznych, można wykreślić mapę zagadnień szczegółowych, którymi zajmują się wykładowcy antropologii teologicznej. Początkiem dziejów człowieka jest stwórczy akt Boga Trójjedynego. Jednak w chrześcijańskiej teologii (nauka dla uczniów Chrystusowej szkoły teologicznej) akcentuje się osobę Jezusa Chrystusa, który jest ośrodkiem kosmosu i historii. W perspektywie chrystologicznej łatwiej jest zrozumieć właściwości stworzenia, które powstało *ex nihil*, a jego stosowne wymiary określa wolność, darmowość i historyczność. „Obraz i podobieństwo” Boga w człowieku zyskują nowy „blask” w osobie Chrystusa, który „rozdartą” osobą ludzką powołuje do miłości realizowanej w relacji między kobietą i mężczyzną, a także między osobą a wspólnotą.

Miłość, której uczy Chrystus, domaga się jednak synowskiej wolności, która stanowi punkt centralny chrześcijańskiej wizji osoby ludzkiej.

Wolność człowieka ma swój początek w łasce, która objawia się w darach pozaprzrodzonych. Człowiek jednak utracił dar wolności przez grzech pierworodny. Teologiczna interpretacja tego dramatu ludzi domaga się uwzględnienia prawdy z teologii św. Pawła Apostoła: *Bóg poddał wszystkich niepostuszeństwu, aby wszystkim okazać swe miłosierdzie* (Rz 11, 32). Jest to bowiem droga do nowego życia w Chrystusie, w Kościele dla świata. Osiągnięcie tego celu jest możliwe za przyczyną chrześcijańskiej „sprawiedliwości” i chrześcijańskiego „usprawiedliwienia”, dzięki czemu chrześcijanin może dojść do wolności człowieka usprawiedliwionego.

Książka nie ma *Zakończenia*, ale ten zabieg jest zgodny z założeniami tej pracy, która jest podręcznikiem, a jego treści powinny stymulować studentów do uzupełniania poznanych wykładów i przygotowania się do zdawania egzaminów nie tylko przed wykładowcą, ale w codziennym życiu wiary.

Cenne jest umieszczenie w książce *Indeksu osób*, ale w wersji podręcznikowej niezbędny jest również *Indeks rzeczowy*, którego brakuje. Lektura książki jest trudna, gdyż można poznawać kolejne zagadnienia dopiero po utrwaleniu już przerobionego materiału. Nie jest to bowiem teologia dla „urobionych” teologów, ale dla początkujących adeptów sztuki poznania teologicznego. Dojrzały teolog nie może jednak pominąć tej książki, gdyż antropologia teologiczna dopiero zdobywa swoje miejsce w teologii, a do tego potrzebny jest zarówno entuzjazm studiujących, jak również doświadczenie wytrawnych teologów. Książka jest szczególnie godna polecenia pastoralistom, którzy refleksję teologiczną łączą z wynikami poszukiwań nauk świeckich i w ten sposób tworzą interdyscyplinarną wizję człowieka, wspólnoty i świata, którą odnoszą do życia i działalności Kościoła Chrystusowego.

ks. Edmund Robek SAC